

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Editorial

Václav Klaus: První rok trvání ukrajinské války

Jiří Weigl:

Důchodový evergreen

Ladislav Jakl:

Třicet let se Zemanem

Václav Klaus:

Připomeňme si jedno velké jméno – Schumpeter

Ivo Strejček: Nebe a dudy

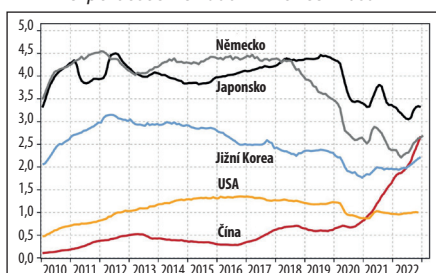
Filip Šebesta: Daně. Návrat nejklassičtějšího politického tématu

Dvacet let od volby Václava Klause prezidentem ČR –
Třetí kandidátský projev

ÚNOROVÝ GRAF IVK

Čína přebírá otěže v autoprůmyslu

export osobních aut v milionech kusů

Pramen: Gavekal Research/Macrobond 2023

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 15/29
160 00 Praha 6

e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024
Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 28. 2. 2023

První rok trvání ukrajinské války

Václav Klaus

Dnes je první výročí okamžiku, o kterém jsme si snad všichni mysleli, že už nikdy nastane: okamžiku, kdy v Evropě – byť velmi východní – vypukne velká válka, které se zúčastní statisícové armády, jejichž střet způsobí smrt mnoha desítkám tisíc (ne-li o nulu více) lidí. Událost tohoto typu vždy vyvolává obrovské množství výroků – racionálních i neracionálních, uvážených i neuvážených, chytrých i hloupých, férových i neférových. Rezolutních odsudků, i výroků strukturovaných, a tedy koncepčněji se dívajících.

Ve veřejném prostoru je naprosto neomluvitelně málo zastoupen smutek, autentické rozhořčení, nechápání, jak se něco takového mohlo dopustit, zoufalství z beznaděje, že člověk nemá šanci něco udělat, pocit bezmoci, že rozhodující světoví politici sice mluví, ale nekonají.

Určitě vyjádřím postoj nemalého množství lidí, když řeknu, že ve veřejném prostoru je naprosto neomluvitelně málo zastoupen smutek, autentické rozhořčení, nechápání, jak se něco takového mohlo dopustit, zoufalství z beznaděje, že člověk nemá šanci něco udělat, pocit bezmoci, že rozhodující světoví politici sice mluví, ale nekonají.

Západní svět, s nímž se identifikujeme, čeká. Vydává sice silné výroky, ale nic k zastavení války nedělá.

Tyto pocity jistě mají ti skutečně trpící, ti zmrzačení, ti utírající. Mají je i jejich nejbližší, ale ani ti nemají možnost situaci ovlivnit. Svět, nebo aspoň ten nás zajímající západní svět, s nímž se identifikujeme, čeká. Vydává sice silné výroky (ale většinou jen pro domácí publikum, neboli pro příští volby), ale nic k zastavení války nedělá.

Výmluva, že nic dělat nejde, není obhajitelná. Vypadá to spíše jako čekání na to, že to nějak samo dopadne, doplněné vírou těch čekajících, že agresor – když budeme na Ukrajinu posílat více a více zbraní – prohraje. Není tato hrůzná, ničivá, naprosto nepřijatelná a neospravedlnitelná, ale stále ještě jenom relativně „malá“ válka nezastavitelná hlavně proto, že je součástí něčeho daleko většího? Něčeho, co opravdu zastavitelné není?

Ve válkách není jen totální výhra a prohra. Je i vyjednávání a hledání kompromisu.

Není součástí souboje o hegemonii v dnešním světě, jehož je východní, převážně ruským obyvatelstvem osídlená část Ukrajiny více méně náhodnou obětí? V minulém století byl souboj o hegemonii ve světě do značné míry pohaněn ideologií, sou-

EDITORIAL

Jak jsme na tomto místě avizovali v minulém čísle, vydali jsme v únoru již druhou knihu v tomto roce. Věnujeme se v ní prezidentským volbám i novému prezidentovi. Kniha je snahou o to „přispět k racionální interpretaci voleb, které mediální a politický mainstream vykresloval jako zápas dobra se zlem, demokracie s populismem, Východu se Západem.“ Nic nebylo a není realitě vzdálenějšího, píše Václav Klaus a Jiří Weigl v předmluvě.

Rok války na Ukrajině komentuje v úvodu tohoto vydání Václav Klaus, jeho další text k ročnímu výročí konfliktu naleznete na webu IVK. Smutnou novinu o smrti slovenského režiséra Juraje Jakubiska přinesly poslední únorové dny, Václav Klaus se v nekrologu ohlíží za životem a dílem tohoto slovenského umělce a svého přítele.

Do podivně vedené veřejné a politické debaty o reformování důchodového systému vnáší racionální a realistický pohled svým hutným analytickým komentářem „Důchodový evergreen“ Jiří Weigl. „Žádný recept na jedinou správnou důchodovou reformu neexistuje“, konstatuje. Ladislav Jakl svou glosou připomíná třicet let Miloše Zemana

(Pokračování ze strany 1)

na české politické scéně. Výročí moravského rodáka a velkého ekonoma Josepha Schumpetera pak okomentoval pro Lidové noviny Václav Klaus.

Mimo vydání nové knihy se nám také v závěru února podařilo uspořádat v prostorách České národní banky první seminář tohoto roku na téma „Hospodaření státu na šikmé ploše“. O akci píše na následujících stránkách kolega Ivo Strejček. Zájemci mohou zhlédnout videozáznam ze semináře, který je přístupný na našem webu.

Ve druhé polovině Newsletteru si můžete přečíst komentář reagující na současnou debatu o zvyšování daní od autora těchto řádek. A v samém závěru tohoto pestrého čísla pak připomínáme dvacetiletí od volby Václava Klause prezidentem České republiky jeho tehdejší třetím, vítězným kandidátským projevem.

Filip Šebesta

bojem komunismu s kapitalismem (což je slovo, které dnes už mnozí vyslovují jen

s ostychem), ale o tento souboj už dnes nejde. Dnes jde více o „pouhé“ hegemoniální zájmy. V historii to ani zdaleka není poprvé. Popsali to mnozí historikové, nedávno i můj dobrý známý, harvardský profesor Graham Allison, jehož kniha „Osudová past: Spojené státy versus Čína“ – s dovětkem „Thúkýdidovo poučení z dějin“, vyšla v roce 2018 i česky. Toto jeho „poučení“ z peloponéské války mezi rostoucími Athénami a dosavadním hegemonem Spartou má určitě co říci i dnešku.

Proč slovo příměří dosud zcela absentuje? Proč je vydáváno (a tím karikováno) za appeasement, za něco apriorně špatného?

Ve válkách není jen totální výhra a prohra. Je i vyjednávání a hledání kompromisu. A není-li k tomuto vyjednávání dostatek síly a odvahy, je – a být musí – alespoň úsilí o zastavení bojů, o příměří. Proč slovo příměří dosud zcela absentuje? Proč je vydáváno (a tím karikováno) za appeasement, za něco apriorně špatného? Proč je Chur-

chillův silný výrok vůči Hitlerovi tak lehkovážně aplikován i dnešním světem? Často cituji Stefana Zweiga. Hodí se to i teď: „Ti, kteří nejzuřivěji uhánějí do války, jsou dezertéry před vlastní zodpovědností, ne hrdinové z pocitu povinnosti“ (z jeho Netrpělivosti srdce).

Není-li k vyjednávání dostatek síly a odvahy, je – a být musí – alespoň úsilí o zastavení bojů, o příměří.

Vím, že si stejné otázky před osmi, devíti desetiletími kladly generace mých rodičů a prarodičů také, ale neměli bychom se na chvíli zastavit a s vážným přemýšlením se ptát, zda jsme dnes ve stejné situaci?

Nedovedl jsem si – stejně jako Zweig – představit, že bych se mohl dožít chvíle, kdy bude nabíjení děl a výstřely z jejich hlavních zbraní nejčastějším mediálním obrazem, který je ukazován na všech televizních kanálech vlastně nepřetržitě. Dá se to nějak zastavit? Jsem přesvědčen, že to zastaveno být musí.

24. 2. 2023

Důchodový evergreen

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

V poslední době se v médiích začíná znovu diskutovat téma důchodové reformy a její nezbytnosti. Přemoudřelí mládenci nazývaní „analytici“ nebo „experti“ nám na stránkách novin nebo z televizních obrazovek s vševedoucí suverenitou říkají, co minulá vláda pryč z lenosti nebo zbabělosti dosud neudělala a co nevyhnutelně musíme nyní udělat my, a pak bude údajně zase dobře. Důchodovou reformu líčí laické veřejnosti jako něco jasného, konkrétního, dobře známého, co se však v důsledku selhání politiků dosud neuskutečnilo. Asi něco jako nedostavěná dálnice. Tak tomu ale vůbec není.

Všechny alternativy a možnosti byly dávno analyzovány a spočítány, nejsou žádná překvapivá řešení ani varianty, o nichž by se nevědělo.

Žádný recept na jedinou správnou důchodovou reformu neexistuje. Přizpůsobit důchodový systém měnícím se potřebám a podmínkám doby a možnostem ekonomiky je velmi komplikovaný pohyblivý cíl, v němž nejde pouze o cílový stav, ale i cestu, jak k němu dojít. Proto je toto téma u nás předmětem intenzivních odborných i politických diskusí více než čtvrt století a vůbec není

pravdou, že se v této oblasti nic nevykonalo a nezměnilo. Naopak, lze říci, že téma je odborně prodiskutováno dokonale. Všechny alternativy a možnosti byly dávno analyzovány a spočítány, nejsou žádná překvapivá řešení ani varianty, o nichž by se nevědělo.

V nejobecnější rovině jde fakticky pouze o to, jak, odkud a kolik se do systému nasype dalších peněz.

Protože jsem u řady těchto debat, především zpočátku, kdysi jako šéf poradců premiéra, později jako člen NERVU byl, myslím, že se na toto téma mohu s jistou zkušeností vyjadřovat. Proto chci na úvod říci jedno – žádné zázračné řešení základního problému udržitelnosti našeho důchodového systému neexistuje. V nejobecnější rovině jde fakticky pouze o to, jak, odkud a kolik se do systému nasype dalších peněz. Naděje, že je možné základní finanční nestabilitu důchodového systému vyřešit pouhým administrativním prodloužením věku odchodu do důchodu, nejsou podle mého názoru realistické. Je třeba motivovat pracující, aby pracovali podle svých možností co možná nejdéle, ale to je jiné zadání, než plošné prodloužení věku odchodu do důchodu.

Všechno ostatní, co se nám jako návrhy na řešení důchodového problému v poslední době předkládalo, tj. např. návrhy na úpravy systému minulou „Komisí pro spravedlivé důchody“ vedenou prezidentkou kandidátkou prof. Nerudovou, či úva-

hy poradního týmu současného ministra Jurečky, jsou parciální změny parametrů stávajícího systému, které samy o sobě žádnou zásadní stabilizaci systému přinést nemohou.

Základním problémem našeho důchodového systému, který ohrožuje jeho udržitelnost, je demografický vývoj. Počet obyvatel naší země sice jako jediné mezi postkomunistickými státy díky migraci roste, ale věková struktura populace se trvale zhoršuje. Jestliže podle dat ČSÚ na počátku 90. let tvořili lidé nad 65 let věku 12% z celkového počtu obyvatel republiky, o deset let později to bylo více než 16% a k prvnímu lednu 2022 to bylo již 20,6%. Podle predikce Národní rozpočtové rady vzroste počet důchodců z dnešních cca 2,4 mil. osob na 3,8 mil. na konci 60. let tohoto století [1]. To bude znamenat, že klesající počet výdělečně činných osob v produktivním věku bude v průběžném systému, který dnes máme, nucen financovat rostoucí počet příjemců důchodů. Toto břemeno může snížit prodloužení důchodového věku a rostoucí souhrnná produktivita ekonomiky.

Základním problémem našeho důchodového systému, který ohrožuje jeho udržitelnost, je demografický vývoj.

Obě tyto cesty mají však své limity. Pravděpodobnost dožití sice pomalu roste

a u mužů se postupně přibližuje 80 letům, zatímco u žen ji již před lety přesáhla, avšak schopnost člověka vykonávat v seniorském věku náročnější práce končí daleko dříve. U značné části fyzicky i psychicky náročnějších profesí proto nelze přijmout obecně zastávaný názor, že s prodlužujícím se věkem univerzálně roste schopnost lidí tyto profese univerzálně zastávat déle. Prodlužování věku, tak jak jej zažíváme, proto znamená spíše zvýšení zátěže pro sociální a zdravotní systém, než že by znamenalo zvyšování počtu práce schopného obyvatelstva. Prodlužování věku odchodu do důchodu má proto své výrazné objektivní limity, nelze je s úspěchem univerzálně aplikovat na všechny občany v důchodovém věku. Na druhé straně usnadnění možnosti pracovat i po dosažení důchodového věku je velkým materiálním i psychologickým ulehčením života seniorů, kteří pracovat mohou a chtějí.

Usnadnění možnosti pracovat i po dosažení důchodového věku je velkým materiálním i psychologickým ulehčením života seniorů, kteří pracovat mohou a chtějí.

Důchodový systém by proto měl lidem umožnit pracovat déle a motivovat je k tomu, ale rozhodnutí ponechat na jejich vlastním posouzení sil i schopností. Mechanické univerzální posunutí věkové hranice kamsi k 70 letům věku by bylo vůči občanům necitlivou a politicky nákladnou cestou, kterou za perspektivní řešení problémů penzijního systému nelze považovat.

Růst produktivity a bohatství společnosti umožňuje, aby stále menší počet lidí dokázal vytvářet větší zdroje pro financování důchodů, tj. méně pracujících lidí dokáže uživit více důchodců. V našich poměrech to však neznamená, že bychom mohli spoléhat na to, že tento růst produktivity je a především bude dostatečný na to, aby kompenzoval rychlé zvyšování počtu důchodců v následujících několika desetiletích. Naopak, dnes, v době energetické krize, inflace, snižování životní úrovně obyvatel a všeobecně nejisté budoucnosti nejsou vyhlídky na obnovení prosperity a bohatnutí společnosti příznivé.

Růst produktivity a bohatství společnosti umožňuje, aby stále menší počet lidí dokázal vytvářet větší zdroje pro financování důchodů.

Mění se i standardy, jejichž zajištění pro život důchodců považuje společnost

za adekvátní a přijatelné. V posledních třiceti letech nepochybně došlo ke zvýšení kvality života důchodců, i když poměr průměrné výše důchodu vůči průměrné mzdě postupně klesá. Je však nesporné, že v dosud rychle bohatnoucí společnosti bylo a je postavení starobních důchodců s fixními příjmy velmi zranitelné ve chvílích, kdy dojde například k vysokému vzednutí inflace v situaci rozpočtové krize, jako je tomu dnes.

Průběžný versus fondový systém

V naší zemi hraje v zajištění starobních důchodů občanů rozhodující roli průběžně financovaný důchodový systém, který lze v zásadě charakterizovat jako na mezigenerační solidaritě založený mechanismus, v němž povinné platby pracujících v produktivním věku financují důchody obyvatel, jimž bylo důchodové zabezpečení podle daných pravidel přiznáno. Tento systém má kořeny v penzijním zákonodárství přijatém na konci 19. století v Německu kancléřem Bismarckem a může na základě mezigenerační solidarity dobře fungovat v situaci příznivého demografického vývoje. V situaci zrychlujícího se postupného stárnutí obyvatelstva se však tento systém přirozeně dostává do problémů, pokud se nezmění jeho parametry (např. věk odchodu do důchodu, nebo výše příspěvků od plátců sociálního pojištění či státu).

V posledních třiceti letech nepochybně došlo ke zvýšení kvality života důchodců, i když poměr průměrné výše důchodu vůči průměrné mzdě postupně klesá.

V období naší ekonomické transformace, kdy dnešní důchodový systém vznikal, se objevilo vážné dilema, zda se v této oblasti nevydat zcela jinou cestou. Alternativou byl fondový systém individuálního spoření na důchod, který se v období po druhé světové válce úspěšně rozvinul v některých vyspělých západních zemích, a zdálo se, že může být nadějnou cestou i v nových demokraciích Latinské Ameriky i postkomunistického světa. Systém, v němž si v průběhu své ekonomické aktivity budoucí důchodci dlouhodobě a se státní podporou spoří ve specializovaných fondech na své vlastní penzijní zabezpečení, je z definice odolný vůči demografickým změnám, vytváří dlouhodobý kapitál, který oživuje finanční trhy dané země, a umožňuje individualizaci a komercializaci důchodového pojištění.

Popularita a úspěšnost tohoto fondového systému však vycházela z unikátní zkušenosti, kterou vyspělé západní země nashromáždily ve výjimečném období

studené války a let následujících, kdy mimořádné období hospodářského růstu, prosperity a stability několika generacím obyvatel umožnily využívat v dlouhodobém horizontu výhody tohoto systému. Nikde jinde a nikdy před tím v lidské historii nebyla lidem dána možnost prožívat život v takové éře stability a trvalého růstu bohatství a životní úrovně.

V jiných, méně šťastných částech světa, včetně té naší, byly generace obyvatel nuceny zažívat zásadní období hospodářské a politické nestability, válek, inflace, měnových reforem, znárodnování a dalších majetkových přesunů, které smysl dlouhodobého individuálního spoření na důchod znemožňovaly.

Idea nahrazení průběžně financovaného důchodového systému fondovým jakoby v zásadě vycházela z jakési „fukuyamovské“ představy konce dějin a věčného trvání stabilního kapitalistického tržního hospodářství.

Idea nahrazení průběžně financovaného důchodového systému fondovým jakoby v zásadě vycházela z jakési „fukuyamovské“ představy konce dějin a věčného trvání stabilního kapitalistického tržního hospodářství, v němž se individuální úspory stabilně desetiletí zhodnocují a dávají pojištěncům (plátcům) jistotu na stáří. Tato idea však narazila na dvě skutečnosti.

Za prvé se ukázalo, že svět je dalek konce dějin, že společnost ani ekonomika se nevyvázaly z rizik krizí a zvrátů. Obzvláště v obdobích charakterizovaných kvantitativním uvolňováním v měnové politice centrálních bank, zápornými úrokovými sazbami a v éře vysoké inflace se stávají dlouhodobé individuální penzijní úspory velmi riskantními a těžko mohou spolehlivě garantovat dostatečné existenční zabezpečení na stáří.

V obdobích charakterizovaných kvantitativním uvolňováním v měnové politice centrálních bank, zápornými úrokovými sazbami a v éře vysoké inflace se stávají dlouhodobé individuální penzijní úspory velmi riskantními a těžko mohou spolehlivě garantovat dostatečné existenční zabezpečení na stáří.

Ještě komplikovanějším se ukázal transformační problém, tj. jak přejít z povinného průběžně financovaného systému na individuální fondový. Tam, kde se fondový systém úspěšně rozvinul, začínal většinou

na zelené louce, dlouhá léta nejprve jenom akumuloval prostředky, aby až s velkým odkladem je zhodnocené posléze vyplácel důchodcům. Taková situace však u nás nebyla. Přejít na fondový systém by musel být nevyhnutelně postupný tak, aby jeho účastníkům umožňoval vyvést část prostředků ze stávajícího průběžného systému do individuálního spoření. Tím však vznikl problém narůstajícího deficitu ve veřejném průběžném systému, z něhož by v průběhu transformace odtékaly prostředky do individuálních fondů. Vznikal problém, jak ochránit důchody těch účastníků průběžně financovaného důchodového systému, kteří by nebyli schopni nebo ochotni do systému individuálního fondového spoření přejít v situaci, kdy by se původní systém v důsledku odlivu plátců začal dostávat do rostoucího deficitu.

V zásadě se počítalo s tím, že v takovém případě by stát k sanaci deficitu použil nějaké mimořádné příjmy, například výnosy z privatizace. Tato eventualita však v průběhu času postupně mizela, tak jak stát postupně privatizační příjmy více a více používal na financování svého běžného provozu.

Představa radikální transformace stávajícího systému na systém fondový, která byla na programu v nedávné minulosti, je fakticky passé.

Dalším dilematem v úvahách o přechodu na fondový systém bylo, zda zavést individuální důchodové spoření povinné nebo na dobrovolné bázi. Byznysová lobby, která takto pojatou důchodovou reformu tlačila, se těšila na spravování obřích miliardových zdrojů a preferovala povinný systém. Vláda si však uvědomovala rizika, neboť by v případě uložení povinnosti občanům spořit v privátních penzijních fondech musela tyto úspory zajistit státní garancí. Tento problém vyvolával řadu komplikovaných souvislostí a ukázal se jako velmi vážná překážka takto pojaté penzijní reformy.

Od devadesátých let existující fondový systém individuálního penzijního tzv. připojištění představuje pouze doplňkový dobrovolný pilíř, který – přes velký počet účastníků – reálně hraje pouze malou roli v zajištění občanů na stáří.

Tzv. druhý pilíř, který zavedla Nečasova vláda jako dobrovolné individuální soukromé spoření transformací stávajícího průběžného systému, vzhledem k tehdejší obecně nepříznivé krizové ekonomické situaci, malému počtu účastníků a rozdílným politickým prioritám zrušila následující Sobotkova levicová vláda. Obdobný osud měly i snahy o zavedení fondového pilíře v sourodním Polsku a v Maďarsku.

Od té doby jsou veškeré debaty o důchodové reformě fakticky pouze diskusí parametrů v rámci stávajícího průběžného systému. Představa radikální transformace stávajícího systému na systém fondový, která byla na programu v nedávné minulosti, je fakticky passé. Představa, že si někdo dnes u penzijního fondu uloží své úspory a za půl století je od něho dostane zhodnocené zpět k výplatě důchodu, je v dnešní době totálních nejistot spíše utopická.

Převažuje preference likvidity, krátkodobých benefitů a spoléhání na stát před dlouhodobým zajišťováním se na stáří a střízlivou odpovědností.

V popisu diskusí o důchodové reformě u nás je třeba ještě zmínit i představu důchodové reformy, kterou na počátku tohoto století prosazovala ODS a měla ji i ve svém volebním programu. Ta byla jistou kombinací obou výše popsaných přístupů a byla založena na nepochybně správné myšlence, že stát by měl všem občanům v důchodovém věku garantovat na principu maximální mezigenerační solidarity rovný základní důchod financovaný průběžnými příspěvky pracujících. Zásluhovost v zabezpečení na stáří ponechával na individuálním spoření jednotlivců ve státem podporovaných penzijních fondech.

Tento systém zmírňuje rizika obou čistých výše popsaných, ovšem nemůže se vyhnout především transformačním problémům.

Náš dnešní průběžný systém je už dnes extrémně solidární – pouze desetina nejnižších důchodů se před posledními valorizacemi pohybovala kolem 10 000 Kč měsíčně a stejně tak pouze 10 % přesáhlo hranici 20 000 Kč. Úroveň základního důchodu garantovaného státem by se tak nemohla příliš lišit od dnešního průměrného důchodu, který není příliš nad subsistenční úrovní.

Vzhledem k tomu, že starší generace bude v následujících dekádách stále důležitější politickou silou ve společnosti, nelze očekávat, že by v dnešním demokratickém systému politici nebrali její zájmy prioritně v potaz.

V podstatě by tak k žádné podstatné systematické změně řešící důchodový problém nedošlo. Snížení nadprůměrných důchodů by zřejmě nestačilo ani na dorovnání podprůměrných.

Transformační problém komplikující financování při přechodu na fondový systém by zůstal, protože představa individuálního doplňkového spoření na stáří by implikovala snížení pojistného v základním systému pro vytvoření prostoru pro soukromé úspory. Stejně tak zůstává dilema povinného a nepovinného individuálního zajištění na stáří, státních garancí a morálního hazardu.

Spoléhání na racionalitu a odpovědnost lidí při vlastním zajištění na stáří je rovněž poměrně optimistický postoj. Jak ukazuje například současná zkušenost s tzv. OSVČ (osobami samostatně výdělečně činnými), které mají možnost zvolit si minimální výši příspěvků do stávajícího průběžného systému s nadějí na pozdější minimální důchod. Právě v z této skupiny se rekrutuje velký počet důchodců ve velmi obtížné sociální situaci, kteří se z vlastního rozhodnutí nijak na stáří nezajistili a spoléhají na sociální pomoc státu. Lze tvrdit, že tento přístup je poměrně obecný, že převažuje preference likvidity, krátkodobých benefitů a spoléhání na stát před dlouhodobým zajišťováním se na stáří a střízlivou odpovědností.

V důsledku všech těchto skutečností se dnes v tématu „důchodová reforma“ fakticky bavíme o úpravách parametrů stávajícího systému, mechanismu valorizací, míře zásluhovosti a o míře solidarity v něm, případně o atraktivnějším penzijním připojištění.

Možná se změni parametry a vzorečky výpočtů, ale na podstatě systému – tj. průběžně financovaných důchodech – se změni pouze detaily. Vzrostou pouze příspěvky do systému. Boj bude pouze o kolik, odkud a na úkor čeho.

Vzhledem k tomu, že starší generace bude v následujících dekádách stále důležitější politickou silou ve společnosti, nelze očekávat, že by v dnešním demokratickém systému politici nebrali její zájmy prioritně v potaz.

Proto považuji výkřiky o tom, že konečně nastal čas uskutečnit onu vzývanou a touženou očekávanou „důchodovou reformu“ za pouhý humbuk. Zásadního se nestane nic. Možná se změni parametry a vzorečky výpočtů, ale na podstatě systému – tj. průběžně financovaných důchodech – se změni pouze detaily. Vzrostou pouze příspěvky do systému. Boj bude pouze o kolik, odkud a na úkor čeho.

12. 2. 2023

[1] Národní rozpočtová rada – Zpráva o dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí, září 2022.

Třicet let se Zemanem

Ladislav Jaki
člen správní rady IVK

Dnes je to zrovna třicet let, co žoviální ekonomický glosátor Miloš Zeman vstoupil do světa velké politiky. Někdo může namítnout, že už předtím se proslavil jako exhibiční řečník ve federálním parlamentu, ale ono období kostkovaného saka a stylu něco mezi sňatkovým podvodníkem a lázeňským švihákem bral málokdo vážně.

Zeman si ale věřil a také věřil (správně) tomu, že sociální problematika dříve nebo později ve veřejném prostoru přebije transformační étos.

To až právě devátého února 1993 do toho pořádně šlápnul. Přestal si hrát na individualistického liberála a našel v sobě sociálního demokrata. Převzal trosky účelově vzniklé Československé sociální demokracie (účelově kvůli nastolení restitučních nároků),

přejmenoval ji na Českou stranu sociálně demokratickou a stal se jejím prvním předsedou. A to v době, kdy se i ti neopravdovější levičáci prohlašovali za pravičáky, protože levice, to bylo v době probíhající demontáže zbytků socialistických veřejných i ekonomických struktur skoro sprosté slovo.

Za zmínku ale stojí i další život dnes také jubilující ČSSD, po které se Zeman vyšplhal až nahoru. Kde je ta strana dnes? Existuje vůbec?

Zeman si ale věřil a také věřil (správně) tomu, že sociální problematika dříve nebo později ve veřejném prostoru přebije transformační étos. Už ve volbách 1996 skoro z nuly vydupal své straně takovou pozici, že bez její tolerance by koaliční vláda nemohla vzniknout. Tehdy tomu nikdo neříkal Opoziční smlouva, ale bylo to vlastně totéž: nejsilnější poražený nechá vládnout vítěze s jeho koaličními partery a sám si za to řekne o prestižní a kontrolní místa v parlamentu. Tehdejší dohoda ale proběhla v režii prezidenta Havla, dostala do vlády mediální miláčky z ODA a od lidovců, takže vše v pořádku (za dva roky zrcadlově stejná

dohoda vyvolala politické a mediální šílenství). Zeman v rámci dohody získal křeslo předsedy Poslanecké sněmovny. Sledoval jsem tu volbu z balkonu Poslanecké sněmovny a vnímal jsem ji jako konec světa. A on to byl začátek.

Začátek opravdu velké kariéry. Pak už totiž přišla role premiéra (uspíšená Sarajevským pučem), následně intermezzo v podobě snování intrik z Vysočiny a nakonec vrchol v podobě dvojího mandátu přímo voleného prezidenta. Na bilanci tohoto období je ještě měsíc času, ale už nyní lze říci, že Zeman po celých třicet let zůstal sociálním demokratem, ješitným chlapem (v tomto ohledu srovnatelným jen s autorem těchto řádek) a hlavně člověkem s ohromným talentem lézt na nervy všem pokrokářům, havlistům, nafoukaným intelektuálům a kavárenským politickým kibicům.

Třicet let. Od nuly k nule. To platí o ČSSD. Pro Zemana jistě ne.

Za zmínku ale stojí i další život dnes také jubilující ČSSD, po které se Zeman vyšplhal až nahoru. Kde je ta strana dnes? Existuje vůbec? Haló, je tam někdo? Strana premiérů a silných ministrů, strana starolevičáků, po-

Juraj Jakubisko byl velký člověk, úžasný filmař a dobrý přítel

Bylo nás více, kteří jsme – spolu s Deankou – prožívali Jurajovo těžké poslední desetiletí. Věděli jsme, že jeho život mu několikrát visel na vlásku, přesto nás jeho smrt velmi zasáhla. Už jsme začínali věřit, že bude stejně nesmrtelný jako jeho filmy. Mluvilo se o něm jako o Fellinim východu, tím se ukazovala jeho velikost, ale byl hlavně Jurajem Jakubiskem.

My, kteří jsme viděli už v druhé polovině šedesátých let jeho Kristove roky, jsme věděli, že se zrodilo něco mimořádného. Jeho další filmy nás provázely po celé uplynulé více než půlstoletí. Byl Slovák, oprávněně dostal titul největšího slovenského režiséra 20. století, ale dočkal se i Českého lva. V šedesátých letech studoval v Praze, žil zde i od začátku devadesátých let. V Praze i zemřel.

Byl filmovým kouzelníkem, ale byl i angažovaným člověkem, který promlouval i do věcí veřejných. V roce 1992, když šlo o bytí či nebytí československé federace, se stal krajským lídrem slovenské ODS na východním Slovensku.

Byl pyšný i na své malířství a jeho nejen obrázky, ale i malované deníky jsou zcela mimořádné.

Dlouhá desetiletí – léta úspěchů po celém světě i poslední těžké desetiletí – s ním prožila jeho žena, velká slovenská herečka, Deana, já bych řekl Deanka, která se o něho starala do poslední chvíle.

Bude nám chybět i jeho velmi charakteristický černý klobouk, který nesundal ani na chvíli. Musím se zeptat Deanky, jestli v něm i spal. Je čas na snění, pustím si večer jeho Perinbabu.

Václav Klaus, 25. února 2023

litických šíbrů i hochštaplerů? Živoří kdesi v suterénu. Ne, to není kvůli tomu, že by ji opustili voliči. To ona opustila je. V pozemanském období se vykašlala na stará dobrá sociální témata, na starosti normálních zaměstnanců, a zamilovala se do módních

velkoměstských pokrokářských hitů, které ovšem daleko lépe a věrohodněji už zpívali piráti a další zelené genderové bruselské odnože. Tam už prostě bylo obsazeno. Nové voliče sociální demokraté nezískali, staré zanechali k rozebrání pro ostatní.

Tricet let. Od nuly k nule. To platí o ČSSD. Pro Zemana jistě ne. S ním a s jeho odkazem se budou vyrovnávat a vůči němu se vymezovat političtí začátečníci ještě nejméně po jednu celou generaci.

9. 2. 2023

Připomeňme si jedno velké jméno – Schumpeter

Václav Klaus

Ve čtvrtek 8. února 2023 je tomu 140 let, kdy se v jihomoravské Třešti, sice na Moravě, ale v tehdejší Rakousko-Uherské monarchii, narodil ekonom světového formátu a věhlasu Josef Alois Schumpeter.

Patřil do významné skupiny „rakouských Moravanů“, která zahrnovala takové velikány, jakými byli Sigmund Freud, Gustav Mahler, Karl Kautsky, Ernst Mach, Robert Musil a mnoho dalších. „Rakouským“ ekonomem se stal díky univerzitním studiím ve Vídni na počátku 20. století, „americkým“ ekonomem se stal ve třicátých letech po útěku z Evropy před Hitlerem. Byl pravděpodobně jediným ekonomem, který mohl v první polovině dvacátého století v mezinárodní proslulosti soutěžit s Keynesem.

Když jsem na konci padesátých let, stále ještě v tuhém komunismu, začínal své formální

ekonomické vzdělávání, se jménem Schumpeter jsem se na pražské VŠE nesetkal. Objevil jsem ho až v polovině šedesátých let při své aspirantuře, kdy jsem pro zkoušku z dějin ekonomických doktrín musel věnovat několik týdnů pečlivému studiu jeho úžasného díla History of Economic Analysis. Tato Schumpeterova kniha mi pomohla pochopit skutečnou podstatu ekonomie a obrovský rozsah záběru ekonomické analýzy.

Byl pravděpodobně jediným ekonomem, který mohl v první polovině dvacátého století v mezinárodní proslulosti soutěžit s Keynesem.

Schumpeter svět – už v roce 1912 – oslovil svým konceptem inovací, podnikatelství a „tvorivé destrukce“. Pak psal řadu ekonomických textů a nakonec proslul knihou Capitalism, Socialism and Democracy (z roku 1942), v níž říkal, že „se inovace stanou rutinní záležitostí“, že bude pokrok „zmechanizován“, že problémy budou „ře-

šeny“ pomocí rozumu a vědy, že bude podnikatelství nahrazeno čirou „kalkulací“, že „se bude vytrácet individuální motivace, že začne převládat kolektivistická mentalita. A že tím kapitalismus skončí.“ Schumpeter to sice nevítal, ale nemyslel si, že to bude konec světa, historie, pokroku a rozvoje. Vždy mne mrzelo, že jeho kniha nebyla dostatečně varovná.

Dnes máme mnozí také pocit, že kapitalismus končí, ale zdá se nám, že z jiných důvodů. Ničí ho nové ideologie – stále expandující paternalismus státu, zelená ideologie, přeregulovanost ekonomiky, závistivý boj s bohatstvím a zásluhovostí, nesmírně narůstající nedůvěra v ničím nezastupitelné přínosy trhu a hlavně důvěra ve schopnost státu ho nahrazovat.

K tomu všemu Schumpeter nepřispěl. A ekonomickým velikánem určitě byl. Jen se mu vůbec nepodařilo stát se úspěšným ministrem financí Rakouska po 1. světové válce. Rozvratu ekonomiky po rozpadu monarchie se asi zabránit nedalo. Na tento krátký úsek jeho biografie se radši nevzpomíná.

Lidové noviny, 8. 2. 2023

Ivo Strejček

člen správní rady IVK

Dnešní české deníky jsou přeplněné nadpisy hlásajícími, že „zrušení daňových slev trefí rodiny s dětmi“, „zvýšení odvodů míří primárně na OSVČ ve firmách“, „začíná peklo: vydrží opozice tři týdny?“ nebo „rozpočet: vzduchem létají desítky miliard“. Tyto zprávy reagují na vládní plány „udělat něco s rozpočtem“. Dnes mi ale nejde o glosování vládních snah, dnes mi jde možná o trochu netradiční glosování. Chtěl bych se pokusit zhodnotit dvě události, které souběžně proběhly v pondělí 27. 2. 2023 v podvečer, které – podle mého soudu – mohly a měly mít obsahově leccos společného. Neměly.

Institut Václava Klause pořádal seminář s názvem „Hospodaření státu na šikmé ploše“, který se konal v prostorách ČNB a kterého se zúčastnilo více než 350 kultivovaných posluchačů (nepočítám další stovky sledující akci v přímém přenosu na internetu). Téma bylo zvoleno záměrně, dlouho si uvě-

Nebe a dudy

domujeme a stejně dlouho veřejně varujeme před obtížemi, do kterých se naše země propadá stále hlouběji.

Co tam, mimo jiné, zaznělo?

Nejprve od Václava Klause:

– Velmi silně si uvědomujeme nebezpečí plynoucí z jednoho z nejzákladnějších problémů dnešní doby, z inflace;

– Dynamiku inflace u nás dnes více předurčuje politika rozpočtová, než politika měnová, tedy vláda spíše než centrální banka;

– Rozpočtová politika státu brzdit ještě nezačala;

– Klíčovou příčinou naší dnešní vysoké inflace je už řadu let prováděná proinflační rozpočtová politika českého státu charakterizovaná – v minulosti nepředstavitelně velkými – deficity státního rozpočtu;

– Musíme primárně usilovat o snižování míry přerozdělování, vláda si nesmí pohrávat se zvyšováním daní. Vláda však daně zvyšovat chce a výdajů se dotýkat nechce;

– Je třeba zahájit radikální rozpočtovou restriktici.

Martin Slaný (na základě představení robusťní sady ekonomických dat):

– Vláda by měla škrtnat ne selektivně, ale plošně.

Jiří Weigl:

– Přestože aktuálním hlavním problémem ČR je vysoká inflace, ... vláda proti zjevně expandující inflaci dosud nepodnikla prakticky nic;

– Vládní pasivitu a alibismus potvrzuje také skutečnost, že debatu o nezbytné stabilizaci veřejných financí začíná spouštěním diskusí o parametrech důchodové reformy, což je sice věc potřebná, ale s efekty působícími v horizontu dekád, což s dnešními schodky nemůže nijak pohnout.

Semináře se také zúčastnili a se svými výraznými projevy vystoupili místopředseda PS PČR a první místopředseda ANO Karel Havlíček a předseda poslaneckého klubu SPD Radim Fiala.

Souběžně se seminářem našeho institutu probíhala Výkonná rada vládní strany ODS. Zatímco jednotliví vystupující na našem semináři si uvědomovali vážnost problémů, ve kterých se naše země nachází, poctivě a přesně je snažili popsat a navrhnout řešení, ODS – premiérská strana, strana ministra financí, ve vládě prý vůdčí – vy-

dala ze svého včerejšího jednání prázdné a bezduché usnesení: sice podporuje vládu ve snaze o nápravu stavu veřejných financí (vágně a bojácně vyzývá k úsporám na straně státu), chválí vládu za navrhovanou valorizaci důchodů, vyzývá opozici k ukončení „nesmyslné obstrukční politiky“, ale zejména děkuje občanům za „solidarititu, kterou projevilí Ukrajině a válečným uprchlíkům“.

Jako nebe a dudy tak vedle sebe stojí dvě akce, které měly být obě svým obsahem důležité. Nebyly. Politické jednání a argumentační plytkost ODS jsou už léta zoufalé a beznadějně. Vývoj a dnešní stav této strany potvrzuje i to, co Václav Klaus včera také řekl: „Mimořádně mě trápí defekt politický ... faktická absence standardních politických stran“.

Možná by některým členům Výkonné rady ODS, této kdysi ekonomicky vybudované a politicky srozumitelné strany, prospělo, kdyby včera dali přednost semináři IVK. Z ODS jsem tam ale mezi těmi stovkami nadšených a spokojených posluchačů neviděl ani jednoho.

Z toho mi smutno není, o ODS mi nejde, jde mi o tuto zemi.

28. 2. 2023

Daně. Návrat neklasičtějšího politického tématu

Filip Šebesta

Institut Václava Klause

Když se před dvěma lety snižovaly daně spolu se zrušením tzv. superhrubé mzdy, napsal jsem k tomu, že tím k žádnému zmenšení státu nedochází a že – ač v ekonomických otázkách klasický liberál – nemohu z toho jako jiní jásat (Daně se snižovat měly, ale v době konjunktury, 24. 11. 2020). Ti, kdo viděli tehdejší snížení daní pozitivně, byli optimisté, kteří doufali, že příškrčení zdrojů si vynutí na druhé straně omezení výdajů. Já jsem byl v tomto ohledu pesimistou a snížení výdajů jsem nečekal. „Stát se na jedné straně zmenší, ale jinde naroste. Nikdo by nemohl nic namítat, kdyby proti snížení příjmů šlo i adekvátní snížení výdajů. My však vidíme pravý opak.“ Napsal jsem tehdy. Vývoj následujících měsíců ukázal, že pesimismus ohledně schopnosti politiků dokázat prosadit adekvátní úspory na výdajové straně rozpočtu byl namístě (jakkoli byla logika optimistů o pozitivním efektu nižších daní naprosto správná).

Ti, kdo viděli snížení daní pozitivně, byli optimisté, kteří doufali, že příškrčení zdrojů si vynutí na druhé straně omezení výdajů.

A to ještě ani nebyla válka na Ukrajině, ve které naše vládnoucí strany zaujaly čelní místo v Polskem vedené koalici neochotnějších. A nebyl ani tak napjatý zelenou revolucí ničený a válečnými embargy dorážený energetický trh. Tehdy byl „jen“ covid. Dalo se ale očekávat, že vysoký schodek rozpočtu, u něhož došlo ke kvalitativnímu skoku z řádu jednotek či desítek na stovky miliard ročně, a jím posílená nároková společnost nezmizí. Respektive že politika nebude schopná se s tím vypořádat. Proto jsem měl za to, že další výpadek příjmů v řádu desítek miliard si – při nezměněných a dnes vidíme, že díky okolnostem ještě

vyšších výdajích – dřív nebo později vynutí opětovné zvýšení daní, spíš než politicky ještě nepopulárnější, ale nutné, snižování výdajů.

Rozbujelý sociální stát na výdajové straně a liberálnější stát s nižšími daněmi na straně příjmové nejdou dohromady.

Navíc opozice v tomto ohledu neexistuje, vládu ke snižování výdajů netlačí. Její návrhy by vyšší schodek naopak ještě prohloubily. Jedině díky tomu mohou dnes vládní návrhy pro někoho vypadat opticky jako ta úspornější varianta. Rozbujelý sociální stát na výdajové straně a liberálnější stát s nižšími daněmi na straně příjmové nejdou dohromady. Vládní strany zvolily sociální stát a vyšší přerozdělování. To není zakázané, ale měly by se k této levicové politice otevřeně přiznat.

Ve stejném komentáři jsem si tehdy dovolil vyslovit následující odhad. „Opozice, která návrh podpořila, si zadělala na problém v příštím volebním období, kdy se chystá vládnout. Bude potřeba pacifikovat rozbujelé veřejné finance směrem k elementární rozpočtové odpovědnosti a rozumnosti a je iluzorní si myslet, že by se koaliční vládě, nota bene tvořilo-li by ji ještě více stran než doposud, podařilo tak zásadně snížit výdaje. Bude tedy muset opět nepopulární daně zvyšovat. A vzpomeň-

me na vládu Petra Nečase. Celý cyklus se tak zopakuje.“ K tomu není ve světle informací dnešních dní moc co přidávat. Snad jen otevírající titulky dnešních Lidových novin: „Živnostníci na řadě. Ať dají státní kase víc“.

Nejklasičtější téma politiky je zpět. Tak dlouho jsme nadávali na vyprázdnění politiky a rozmazávání hranic mezi levicí a pravicí až se nám v nejčistší podobě vrátilo pravolevé téma z těch nejtradičtějších, a sice míra přerozdělování. Paradoxem je, že toto téma vrátila na scénu nominálně pravicová strana, která dnes usiluje navzdory svému programu zvyšováním daní míru přerozdělování reálně zvyšovat.

Tak dlouho jsme nadávali na vyprázdnění politiky a rozmazávání hranic mezi levicí a pravicí až se nám v nejčistší podobě vrátilo pravolevé téma z těch nejtradičtějších, a sice míra přerozdělování.

„Read my lips: no new taxes.“ Tedy „odezřejte mi ze rtů, už žádné nové daně“, slíbil americkým voličům republikán George H. W. Bush starší. Daně šly nahoru a Bush se i přes úspěšnou válku v zálivu zařadil mezi americké prezidenty, kteří svůj úřad na druhé funkční období neobhájili.

8. 2. 2023

Předplatné IVK na rok 2023

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, newslettery plus, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 1000 Kč.

Studentské předplatné 500 Kč.

predplatne@institutvk.cz

DVACET LET OD VOLBY VÁCLAVA KLAUSE PREZIDENTEM

Třetí kandidátský projev

Václav Klaus

Před toto vážené shromáždění předstupuji již potřetí. Ve svých dvou minulých vystoupeních jsem deklaroval – doufám – zcela jasně, že se o prezidentskou funkci ucházím se vší vážností, a vysvětlil jsem, jak si představuji její vykonávání. Vyjádřil jsem i to, že jsem si vědom Vaší obtížné a zodpovědné úlohy a že netrpělivost není na místě. K tomu nemám co zásadního dodat. Pokusím se proto o něco jiného. Připadám si trochu jako v pohádce. Kdo v ní chce uspět, kdo chce zvítězit, obvykle musí splnit tři úkoly, jejichž obtížnost narůstá. Tak vidím svůj dnešní úkol.

Chci se s Vámi podělit o svou vizi předpokladů dobré budoucnosti českého státu, o kterou bych se, budu-li Vámi zvolen, snažil zasazovat. Nikoli vstupováním do pravomocí vlády a parlamentu, ale svými autentickými postoji, svým vlastním jednáním, projevy a argumenty v nich a uvážlivým vstupováním do veřejné diskuse.

V naší vlasti, v této přirozené a trvalé základně našich životů, má svůj domov 10 miliónů občanů odlišných věkových a sociálních skupin, s nejrůznějšími zájmy, pohledy na svět, nadějemi i starostmi. Výhodu máme v tom, že jsme občany svobodnými a že jsme díky tomu suverénními tvůrci jak svých vlastních životů, tak i našich společných osudů. Je to dar, o kterém jsme dlouho snili, dar, který musíme pečlivě strážet, rozvíjet a nedotčený předat další generacím.

Nepropadejme iluzi, že někdo něco udělá za nás. Spoléhejme především na vlastní síly a schopnosti.

Budujme stát založený na úctě k lidským právům a jejich dodržování a chtějme od něj, aby naše individuální práva a svobody bránil a garantoval se vší důsledností a účinností. Nejsme organizovaným, jednotným kolektivem bezhlavě sloužícím nějaké národní či státní ideji, ale na druhé straně náš stát není jen aritmetickým součtem v něm žijících jednotlivců. Je nezpochybnitelným a svébytným celkem a je na nás, jak s ním budeme zacházet.

Máme na čem stavět. Máme mnoho společného. Máme společné životní zážitky. Máme společný jazyk. Máme společně obývané území i společnou historii. K té se obracejme ve vážných chvílích a hledejme v ní poučení a inspiraci pro časy budoucí. Nepokoušejme se ji však napravovat či od-

čínovat. Nezatěžujme se také – v podstatě nesebevědomým – hledáním našich „přínosů“ evropské a světové civilizaci. Jsou-li, přihlásí se samy. Naši specifčnost nehledejme v silných a patetických slovech, ale v odvážných činech, v kvalitě života samého.

Ač našich 10 miliónů znamená jen asi 0,15 % počtu obyvatel naší planety, nejsme „malým národem“. Po světě se směle rozhlížejme a budme mu co nejobtížnější. Berme si od něj to nejlepší, co nabízí, a dávejme mu to nejlepší, co máme. Nepropadejme iluzi, že někdo něco udělá za nás. Spoléhejme především na vlastní síly a schopnosti. I vstupu do Evropské unie využijme k přesnějšímu vymezení naší role v tomto rodícím se velkém evropském celku a k novému pojetí našeho vlastenectví. Nezužme tento zásadní okamžik našich dějin pouze na spor o peníze a na dohadování se o výši těch či oněch dotací. Pokusme se – jako ostatně všichni v integrující se Evropě – definovat své skutečné a oprávněné zájmy a soustředme se na jejich důslednou obhajobu.

Pokrok, kterého jsme za posledních 13 let dosáhli, je – přes všechny známé nedostatky a přes to, že se netýká všech z nás stejnou měrou – nesporný. Pokusme se na něj navázat tím, že budeme dobře hospodařit. I sám stát musí být hospodárny, funkční a pevný. Před několika dny jsme si připomněli 80. výročí tragické smrti Aloise Rašina, jednoho z mužů 28. října, jednoho z těch, kteří se o vznik našeho státu zasloužili nejvíce. Rašín nás nekompromisně nabádal, že „demokracie jest odpovědnost“, že nic není zadarmo, že nesmíme žít na dluh, že se musíme snažit každý sám a ne jen čekat s nataženou rukou. Tehdy to byly nepopulární a nesamozřejmé věty. Stejně nepopulární, ale velice potřebné zůstávají i dnes.

Máme velkou šanci být moderní občanskou společností, nikoli rozhádanou, vzájemně si nepřející komunitou, ostrůvkem národovectví, elitářskou enklávou, či pouhou administrativní jednotkou sjednocující se Evropy. Zapomeňme na naše neproduktivní spory o občanskou společnost, vedené jako souboj pro či proti zastupitelské demokracii. Shodněme se na tom, že tímto slovním obratem myslíme tvůrčí soužití aktivních a sebevědomých občanů, pohybujících se v takovém právním rámci, který zaručuje dostatečný prostor pro aktivitu státu i nestátních organizací.

Demokracii musíme ctít a pečovat o ni. Ze všech nebezpečí, kterým čelíme, nás může nejvíce ohrozit naše nesvornost. Pěstujme atmosféru čestného soupeření, nikoli nepřátelství, atmosféru vzájemného naslouchání, nikoli předpojatého odsuzování, atmosféru uvědomělého hledání společně

odpovědnosti za naši zemi. Při respektu k odlišným zájmům našich spoluobčanů se soustředme na to, co nás spojuje, co zajišťuje stabilitu naší země. Hledejme i to, co naši každodennost překračuje jak ve sféře materiální, tak duchovní.

Před zákonem jsme si rovni. Méně se nám někdy zamlouvá, že nejsme stejní ve vybavenosti pílí, pracovitostí, ambicemi, talentem, odvahou, schopností riskovat, ale ani štěstím. Nemůže to být jinak. Vyvarujme se závisti, která nás potichu a nenápadně zevnitř rozežírá. Pomáhejme si. Individuálně, formou charity a kolektivně, formou sociální politiky. Ani ten nejslabší z nás nesmí mít pocit, že jsme na něj zapoměli. Ale nečinně tak za cenu vymazávání přirozených lidských rozdílů, protože tím bychom umrtvovali všechno živé. Stejně jako dosud nikdo nevynalezl stroj, srovnávající na jednu úroveň naše zdraví, naši krásu, naše IQ, naše výtvarné či hudební schopnosti, stejně tak se nesnažme vytvořit společenský mechanismus, který by nás přitěsňoval podle jedné šablony.

Moralizujme jen tehdy, dosvědčujeme-li to, co hlásáme, svým vlastním konáním.

Kladme si vznešené cíle, ale ať jsou to spíše cíle Camusova Mýtu o Sysifovi, cíle snad nedosažitelné, ale opravdové, než cíle, které jsou jen „naoko“ a které se vyhláší jen proto, aby jedni vypadali lépe než druhí. Moralizujme jen tehdy, dosvědčujeme-li to, co hlásáme, svým vlastním konáním.

Nepromarněme dnešní šanci. Překonejme zbytečné animozity našich každodenních politických střetů, tak logické ve vypjatých prvních polistopadových letech, tak nepodstatné ve vztahu k historickým úkolům, které právě řešíme. Spolupracujme v úsilí o lepší příští současných a budoucích generací naší země.

V zemi takovýchto zásad lidského chování a fungování státu bych rád žil. V zemi takovýchto obyčejných ideálů bych rád byl prezidentem. O takovou zemi bych v úřadě prezidenta – spolu s Vámi – s veškerou svou energií, zkušenostmi i schopnostmi usiloval.

Vím, že při své dnešní volbě máte nelehký úkol. Začal jsem zmínkou o pohádce a měl jsem na mysli nesnadné úkoly nápadníků pohádkové Zlatovlásky. Přál bych si, aby v tomto sále – stejně jako ve stejnojmenné pohádce – létala ona pověstná zlatá muška, která by naznačila, koho volit.

Život ale není pohádka. Nechtě se projeví Vaše suverénní vůle.

Projev ve 3. prezidentské volbě, Španělský sál, Pražský hrad, 28. 2. 2003